

МІГРАЦІЙНА КРИЗА ТА ВТРАТА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Від початку ХХІ століття, у зв'язку із посиленням глобалізації, значно розширилися межі транснаціонального впливу, зросли темпи динамічного розвитку як окремих держав, так і геополітичних структур, що стало новим викликом у системі порядку та загрозою у сфері безпеки.

Зв'язок між міграцією та безпекою відображається в громадській думці, політичній боротьбі та прийнятті державних рішень. Тривалий час міграція не розглядалася як вагомий фактор, який впливає на стан безпеки, оскільки поняття безпеки розглядалося у формі національної безпеки або обмежувалося геополітичними та військовими загрозами. Проте криза національної безпеки, пов'язана не лише із внутрішніми конфліктами чи втручаннями, а також широкомасштабними порушеннями прав людини, які й призводять до міграції.

Вперше поняття «безпеки» та «міграції» у своєму дослідженні пов'язав Майрон Вайнер, на думку якого міграція впливає не тільки на внутрішню стабільність, але й на міжнародну безпеку, що загрожує безпеці не лише через приплив іноземців, але й через відтік власних громадян [2, с. 11]. Вайнер М. розглядав вплив міграції на безпеку на основі чотирьох аспектів: політичного, правового, соціально-економічного і культурного.

За своїм змістом і структурою безпека є багатогранним і складним суспільним явищем. У системі суспільно-природних відносин головним фактором, що забезпечує її стабільність, є безпека. У соціальній структурі імператив безпеки розповсюджується на формування і розвиток всіх соціальних рівнів – від малих спільнот до глобальних систем або глобального соціуму. Як предмет соціально-політичного аналізу поняття «безпека» найбільше трактується як антитеза небезпеки, конкретним виявом якої стає концепт загрози, а одним із складних концептів загроз є неконтрольована міграція та міграційні кризи.

Міграційні кризи викликані масовими неконтрольованими переміщеннями

людей через несприятливі, складні, загрозливі обставини, внаслідок конфліктів, війн, економічних криз, екологічних та техногенних катастроф і т.і. Від початку XXI століття міграційні кризи переважно спровоковані були війнами, зокрема, у: Афганістані (2001-2021 рр.), Іраку (2003-2012), Лівії (2011 р.), Південному Судані (2011-2020 рр.), Сомалі (1991 р. – до тепер). Актуальна міграційна криза виникла внаслідок російсько-української війни, що почалася із повномасштабним вторгненням російських військ в Україну 24 лютого 2022 року. Шукаючи порятунку, велика кількість українців виїхала за кордон, більшою мірою до Європи, що стало причиною виникнення для найбільшої міграційної кризи після Другої світової війни.

Сфера національної безпеки в Україні й до війни перебувала під впливом комплексних складних факторів та загроз, а внаслідок війни росії проти України в нашій державі спостерігається негативна тенденція – стрімка втрата людського капіталу. Доки триватиме війна, неможливо конкретно спрогнозувати остаточні втрати людського капіталу та масштабів демографічної кризи, оскільки за даними ООН, на 10 жовтня 2023 року по всьому світу було зафіксовано 6 200 400 осіб українських біженців, з них у Європі – 5 831 200 осіб. Проте з 1 січня 2024 року заплановано скорочення і відміна допомоги українським біженцям в європейських державах, що може призвести до часткового повернення українців в Україну в найбільш безпечні регіони.

Станом на початок лютого 2022 року в Україні було зареєстровано 1,4 млн внутрішніх переселенців, тоді як у січні 2023 року їх чисельність уже зросла до 4,8 млн, внаслідок чого Міністерство реінтеграції представило «Нову стратегію щодо внутрішньо переміщених осіб до 2025 року», яка передбачає утримання українських переселенців у своїй державі та забезпечення підтримки переселенців на всіх етапах вимушеного переїзду.

Окрім проблеми із біженцями та переселенцями, на думку Кузнецової Н.Б. «особливо згубними та відчутними будуть фізичні втрати населення країни, які матимуть троякий характер: прямі жертви серед військових і цивільного населення; опосередковані втрати через обмежений доступ населення до невідкладної медичної допомоги, особливо у регіонах, що знаходяться у зоні бойових дій; віддалені у часі втрати внаслідок спрацювання мобілізаційного ефекту війни, коли

під час війни рівень захворюваності знижується, оскільки люди більшість хвороб переносять «на ногах», проте потім, внаслідок спрацювання накопичувального стресу (ефект пружини), стан здоров'я українців значно погіршиться» [1, с. 40-41]. До того ж, «за попередніми прогнозами, якщо активна фаза війни закінчиться швидко, то демографічні втрати України можуть сягнути до 0,5-0,6 млн. осіб. Якщо ж війна затягнеться – близько 5 млн. осіб» [1, с. 41].

Найбільшими загрозами для національної безпеки у контексті втрати людського капіталу є:

- 1) фізичні втрати, численні каліцтва, інвалідизація серед людей активного трудового віку;
- 2) значні втрати економічно активного та працездатного населення, які вимушено мігрували як біженці у інші країни Європи та світу;
- 3) смертність та інвалідизація (фізична і психічна) дітей;
- 4) «відтік мізків» - людей з вищою освітою, рішучих та активних громадян, які залишаються в еміграції та будуть працювати на інтелектуальний потенціал інших держав.

Отже, міграційна криза, яка виникла внаслідок війни в Україні, ставить гостро питання вирішення проблеми повернення українських біженців додому для повосенної відбудови України, а це вимагає ретельної та цілеспрямованої розробки й втілення відповідної державної програми. Очевидно, що основними каталізаторами для повернення українців будуть: перемога України, закінчення війни, економічне зростання на основі залучення іноземних інвестицій, модернізація та діджиталізація економіки, підвищення рівня добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Кузнецова Н.Б. Загрози і наслідки втрат людського капіталу для України зумовлених війною. Інноватика в сучасній освіті та науці: теорія, методологія, практика. 2022. Р.3. С. 40-44.
2. Weiner M. The Global Migration crisis: Challenge to state and Human Rights / M. Weiner. New York, 1995.